

dr Tomasz Oczkowski
adiunkt w Katedrze Prawa Karnego i Kryminologii
Wydziału Prawa i Administracji UMK w Toruniu

Postępowanie mandatowe w kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia wybrane problemy

1. Istota i ogólne przesłanki postępowania mandatowego.

Postępowanie mandatowe to szczególne postępowanie w sprawach o wykroczenia¹. Jest postępowaniem pozasądowym, które cechuje szybkość i ekonomika postępowania. Pozwala ono na redukcję społecznych kosztów postępowania (koszty wezwań, koszty świadków itp.) i jest ono także korzystne dla sprawcy wykroczenia, z uwagi na rozstrzygnięcie jego sprawy praktycznie „od ręki”. Ta uproszczona formuła postępowania mandatowego nie pozbawia prewencyjno-wychowawczego oddziaływania kary grzywny orzeczonej w postępowaniu mandatowym, z uwagi na natychmiastową praktycznie reakcję na popełnione wykroczenie.² W postępowaniu tym występują jednak istotne odrębności w stosunku do postępowania zwyczajnego, co jest przede wszystkim następstwem pozasądowego charakteru tego postępowania. Nie ma tu bowiem zasady skargowości, kontradiktoryjności i rozdziału funkcji procesowych³. Ponieważ postępowanie mandatowe dotyczy de facto rozstrzygnięcia o winie i o karze sprawcy, to zasadniczą cechą tego postępowania jest zgoda sprawcy wykroczenia na nałożenie na niego określonej grzywny w tym trybie. Ma ono więc charakter warunkowy, gdyż bez zgody sprawcy wykroczenia, rozstrzygnięcie sprawy w postępowaniu mandatowym nie jest możliwe. Poza ogólnymi przesłankami dopuszczalności orzekania w sprawach o wykroczenia, przepisy art. 95 -97 k.p.w. określają szczególne przesłanki dodatnie i ujemne, od których uwarunkowane jest rozstrzygnięcie sprawy w postępowaniu mandatowym. Ogólnie można wskazać, że chodzi tu m.in. o niewielką wagę wykroczeń, gdzie wystarczającą reakcją jest kara grzywny do określonej w ustawie wysokości (art. 96 § 1-1b k.p.w.), brak wątpliwości co do faktu popełnienia wykroczenia i osoby jego sprawcy (art. 97 § 1 k.p.w.). Postępowanie

¹ Ustawa z 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (tekst jednolity Dz.U. z 2008 r. nr 133, poz. 848).

² A. Marek, Prawo wykroczeń (materialne i procesowe), wyd. 6, Warszawa 2008, s. 214-215.

³ A. Marek, Polskie prawo wykroczeń, wyd. 3, Warszawa 1987, s. 262

mandatowe będzie zaś wyłączone w przypadku wystąpienia chociażby jednej z następujących okoliczności: gdy zachodzi chociażby fakultatywna możliwość orzeczenia środka karnego za dane wykroczenie lub gdy występuje jednoczynowy zbieg wykroczenia i przestępstwa⁴. Należy jednak podkreślić, że mimo warunkowego i zastępczego charakteru tego postępowania, przyjęcie mandatu albo uiszczenie kary grzywny nim nałożonej, stanowi prawomocne rozstrzygnięcie w sprawie, co wyklucza możliwość ponownego rozpatrzenia sprawy o dane wykroczenie (art. 5 § 1 pkt 8 k.p.w.)⁵.

2. Czynności wyjaśniające w postępowaniu mandatowym k.p.w. z 2001 r.

Model postępowania mandatowego, przyjęty w kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia z 1971 r., został recypowany do nowego kodeksu z 2001 r. W nowej kodyfikacji podjęto jednak próbę rozszerzenia możliwości orzekania kar grzywien w postępowaniu mandatowym, przez jednoznaczne uwzględnienie konieczności przeprowadzenia czynności wyjaśniających w niektórych sytuacjach. Analiza bowiem pierwotnego brzmienia art. 66 § 1 pkt 1 i 2 k.p.w. w związku z art. 19 § 1 k.p.w. z 1971 wskazuje, że założeniem ustawodawcy było, iż kary grzywna mogła być nakładana drodze mandatu w sytuacjach w których nie było praktycznie żadnych wątpliwości co do faktu popełnienia wykroczenia, ani co do osoby jego sprawcy. Co więcej, wprowadzenie z dniem 1 stycznia 1984 r.⁶ możliwości stwierdzenia w postępowaniu mandatowym wykroczenia za pomocą urządzenia kontrolno-pomiarowego, również nie wiązało się z modyfikacją zasadniczej przesłanki tego postępowania, jaką był brak wątpliwości co do sprawcy wykroczenia. Innymi słowy, formalnie ewentualne czynności sprawdzające o których była mowa w art. 19 § 1 k.p.w. z 1971 r. mogły mieć miejsce tylko w sytuacji, gdy wyjaśnienie pewnych okoliczności sprawy, było niezbędne do sporządzenia wniosku o ukaranie. Postępowanie mandatowe zaś, przyjmując literalną wykładnię w/w przepisów, miało się wiązać z możliwością załatwienia sprawy od ręki, bez konieczności dodatkowych czynności.

W nowej kodyfikacji, zasadniczo jak się wydaje pragmatycznie, uwzględniono fakt, iż w niektórych sytuacjach konieczne jest podjęcie czynności wyjaśniających, mających na celu ustalenie np. tożsamości sprawcy wykroczenia. Ta istotna zmiana w postępowaniu

⁴ Zob. szerzej A. Marek, Prawo..., op.cit., s. 215.

⁵ A. Marek, Prawo..., op.cit., s. 218, T. Grzegorzczuk, Postępowanie mandatowe w świetle uregulowań projektu Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, Przegląd Policyny 3/2001, s. 14.

⁶ Ustawa z 1 lutego 1983 r. Prawo o ruchu drogowym (tekst jednolity nr 11, poz. 41 z 1992 r. ze zm.), która przez art. 90 dokonała zmiany brzmienia art. 66 § 1 pkt 2 k.p.w.

mandatowym jest o tyle oczywista, jeśli uwzględnimy chociażby dwie okoliczności: postęp techniczny i pojawienie się tzw. stacjonarnych fotoradarów, gdzie zasadniczo konieczne jest ustalenie osoby sprawcy wykroczenia i fakt, że w postępowaniu mandatowym dominują przede wszystkim wykroczenia drogowe, gdzie właśnie fotorady mają istotne znaczenie⁷. Treść przepisu art. 97 § 1 k.p.w. jasno wskazuje, że zarówno w przypadku złapania sprawcy na „gorącym uczynku”, stwierdzenia wykroczenia naocznie pod nieobecność sprawcy lub stwierdzenia wykroczenia za pomocą urządzenia pomiarowego lub kontrolnego, pojawiła się możliwość nałożenia grzywny w postępowaniu mandatowym, po przeprowadzeniu niezbędnych czynności wyjaśniających, podjętych niezwłocznie po ujawnieniu wykroczenia. Przepis ten był niewątpliwie logicznie powiązany z art. 54 k.p.w., który wzorem art. 19 § 1 k.p.w. z 1971 r., przewidywał możliwość przeprowadzenia czynności wyjaśniających w każdym w przypadku, w którym istniały wątpliwości czy doszło do popełnienia wykroczenia i gdzie ponadto zachodziła konieczność ustalenia jego sprawcy. W przypadku jednak postępowania mandatowego wprowadzono tu termin zawity do zakończenia czynności wyjaśniających. W stosunku do sprawcy wykroczenia złapanego na gorącym uczynku termin ten wynosił pierwotnie 3 dni, a w przypadku stwierdzenia wykroczenia naocznie pod nieobecność sprawcy lub stwierdzenia wykroczenia za pomocą urządzenia pomiarowego lub kontrolnego, termin ten ustalono na 14 dni. Jeśli w jednym z tych terminów nie ukończono czynności wyjaśniających, to nałożenie kary grzywny w postępowaniu mandatowym było już wykluczone. W konsekwencji w rachubę wchodzi albo rezygnacja ze ścigania albo sporządzenie i wniesienie do właściwego sądu wniosku o ukaranie⁸.

Dalsze istotne zmiany w tej sferze, wprowadzono nowelizacją k.p.w. z 2003 r.⁹ Uwzględniając potrzeby praktyki, wydłużono terminy w których należało zakończyć czynności wyjaśniające w ramach postępowania mandatowego¹⁰. Terminy te zmieniono odpowiednio: z 3 do 14 dni w przypadku złapania sprawcy wykroczenia na gorącym uczynku oraz z 14 do 30 dni w przypadku stwierdzenia wykroczenia naocznie pod nieobecność sprawcy lub stwierdzenia wykroczenia za pomocą urządzenia pomiarowego lub kontrolnego.

⁷ T. Bojarski, Polskie prawo wykroczeń. Zarys wykładu, wyd. 2, Warszawa 2005, s. 258, który podaje, iż 93% ukarań w 1998 r. w postępowaniu mandatowym dotyczyło wykroczeń drogowych

⁸ T. Grzegorzcyk, Rola Policji w nowym postępowaniu w sprawach o wykroczenia, Przegląd Policyjny 1/2002, s. 7.

⁹ Ustawa z 22 maja 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. nr 109, poz. 1031).

¹⁰ H. Skwarczyński, Nowelizacja Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, Monitor Prawniczy 20/2003, s. 929.

3. Czynności wyjaśniające po nowelizacji kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia z 2003 r.

Nowelizacja k.p.w. dokonana w 2003 r. uczyniła tzw. czynności wyjaśniające, obligatoryjnym etapem każdego postępowania w sprawach o wykroczenia. Jest to niewątpliwie istotna zmiana w stosunku do stanu prawnego sprzed nowelizacji, gdzie czynności wyjaśniające były podejmowane tylko wtedy, gdy było to niezbędne¹¹. Obecnie więc, ten niesformalizowany etap postępowania o wykroczenia ma na celu nie tylko potwierdzenie podstaw do sporządzenia i skierowania do sądu wniosku o ukaranie, ale także ma on na celu zebranie materiału, niezbędnego do wystąpienia z takim wnioskiem. Chodzi tu więc nie tylko ustalenie czy istnieją podstawy do wystąpienia z wnioskiem o ukaranie, tj. czy popełniono wykroczenie i kto jest jego sprawcą, ale także o zebranie informacji o obwinionym, jego warunkach rodzinnych i majątkowych, uprzedniej karalności¹². Czynności te mają zresztą ogromne znaczenie dla skutecznego skierowania wniosku o ukaranie. Zgodnie bowiem z art. 57 § 3 k.p.w., wniosek o ukaranie skierowany przez oskarżyciela publicznego, musi obligatoryjnie zawierać dodatkowe elementy, takie jak:

- wskazanie zarzucanych obwinionemu przepisów kodeksu wykroczeń,
- miejsce zatrudnienia obwinionego i w razie możliwości także dane o jego sytuacji materialnej, rodzinnej i osobistej,
- dane ujawnionych pokrzywdzonych,
- wysokość wyrządzonej czynem szkody,
- dane osoby kierującej wnioskiem,
- dane właściwego sądu,
- dane co do uprzedniej karalności obwinionego, jeśli na tą okoliczność powołuje się oskarżyciel.

Jeśli wniosek o ukaranie nie zawiera tych danych (poza fakultatywnymi danymi o sytuacji majątkowej, rodzinnej i osobistej obwinionego), prezes sądu uznaje ten wniosek za niespełniający wymogów formalnych i wyda zarządzenie o jego zwrocie w celu uzupełnienia wskazanych w zarządzeniu braków w terminie 7 dni. Ten termin nie ma praktycznie żadnego znaczenia, gdyż tylko przyjęcie wniosku o ukaranie do rozpatrzenia przez prezesa sądu

¹¹ A. Marek, Prawo..., op.cit., s. 191, H. Skwarczyński, op.cit., s. 924.

¹² Tamże.

oznaczać będzie przedłużenie terminu przedawnienia karalności o wykroczenia do dwóch lat (art. 45 § 1 k.w.). Oznacza to, że wniosek ten może być skierowany do sądu także po tym terminie, byle tylko przed upływem terminu przedawnienia karalności wykroczenia zarzucanego sprawcy. Sama jednak czynność zwrotu wniosku, odmiennie do postępowania karnego (art. 337 § 2 k.p.k.), jest niezaskarżalna i nie powoduje stanu zawisnięcia sprawy¹³.

Choć czynności wyjaśniające nie są sformalizowanym etapem postępowania w sprawach o wykroczenia, to dokonywane podczas nich czynności powinny przybrać jedną z form: notatka, protokół ograniczony lub protokół pełny. Notatka może być sporządzona, gdy okoliczności czynu nie budzą wątpliwości. Jeśli zaś okoliczności czynu budzą wątpliwości, to zawsze czynności potwierdza się protokolarnie, ale może to być również protokół ograniczony. Co więcej, jeśli w toku czynności wyjaśniających zostanie ustalone przeciwko komu wniosek o ukaranie powinien być skierowany, to osobę tę należy przesłuchać. W stanie sprzed nowelizacji, właściwy organ mógł tę osobę przesłuchać, ale czynność ta nie miała charakteru obligatoryjnego¹⁴.

Należy jednak stwierdzić, że zapis o obligatoryjnym charakterze czynności wyjaśniających i zakresie informacji, które na tym etapie winny być zebrane, nie jest do końca skorelowany z przepisem art. 97 § 1 k.p.w. Ten bowiem nadal przecież zakłada, że w postępowaniu mandatowym czynności wyjaśniające mają charakter wyjątkowy, kiedy rozstrzygnięcie w tej formie, wymaga podjęcia dodatkowych czynności (np. ustalenia tożsamości sprawcy). Co więcej, treść tego przepisu jednoznacznie wskazuje, że od chwili ujawnienia (uzyskania wiedzy) o danym wykroczeniu uprawniony organ, praktycznie ma wiedzę o możliwości rozpatrzenia sprawy w tym trybie. Ta zaś okoliczność ma niebagatelne znaczenie, gdyż oznacza ona przecież, że uprawniony organ nie będzie zobowiązany do zebrania wszystkich informacji, niezbędnych do sporządzenia wniosku o ukaranie (w szczególności np. danych o miejscu zatrudnienia obwinionego), jeśli obwiniony w ustalonej przez przepisy formie, wyrazi zgodę na taką formę rozstrzygnięcia sprawy .

Z całą pewnością należy przyjąć, że w sytuacji o której mowa w art. 97 § 1 k.p.w., a więc gdzie rzeczywiście zachodzi możliwość załatwienia sprawy praktycznie „od ręki”, czynności wyjaśniające o których mowa w art. 54 k.p.w., nie mają żadnego racjonalnego

¹³ Zob. A. Marek, *prawo...*, op.cit., s. 143. Autor negatywnie ocenia fakt, że w przeciwieństwie do k.p.w. z 1971 r. , obecny k.p.w. pozwala na stosowanie przepisów k.p.k. tylko wtedy, gdy jest do nich jednoznaczne odwołanie. W tym zaś wypadku, w k.p.w. brak jest odrębnego przepisu i brak jest także wyraźnego odwołania do w/w przepisu k.p.k.

¹⁴ Por. A. Marek, *prawo...*, op.cit., s. 192-193, T. Bojarski, op.cit., s. 244-245, T. Grzegorzczak, *Uprawnienia i obowiązki Policji w znowelizowanym postępowaniu w sprawach o wykroczenia*, *Przegląd Policyjny* 3-4/2003, s. 13.

uzasadnienia. Po pierwsze, fakt popełnienia wykroczenia i osoba jego sprawcy nie budzą wątpliwości, a to oznacza, że odpada jedna z przesłanek uzasadniających przeprowadzenie czynności wyjaśniających. Po drugie, zgoda obwinionego na przyjęcie mandatu i rozstrzygnięcie sprawy o wykroczenie w tym trybie, będzie równocześnie niwelować drugą przesłankę uzasadniającą przeprowadzenie czynności wyjaśniających, jaką jest zebranie danych niezbędnych do sporządzenia przez oskarżyciela publicznego wniosku o ukaranie. Innymi słowy, konieczność uzupełnienia danych pojawi się dopiero po odmowie przyjęcia mandatu. Oczywiście wniosek ten nie wynika jednak z obecnej treści art. 54 § 1 i 97 § 1 k.p.w.

W przypadku zaś przepisu § 97 § 1 pkt 2 k.p.w. ocena prawna jest już bardziej złożona. Problem ten jest w szczególności widoczny przy „fotoradarowych” wykroczeniach, gdzie zasadniczo zachodzi konieczność ustalenia tożsamości sprawcy wykroczenia drogowego. Ustawodawca jednak nie ogranicza w tym przepisie, zakresu czynności jakie mają być wykonane w ramach tzw. czynności wyjaśniających, zgodnie z treścią art. 54 k.p.w. Oznacza to więc, że uprawniony organ jest zobowiązany nie tylko ustalić dane sprawcy wykroczenia, ale również doprowadzić do jego przesłuchania (art. 54 § 6 k.p.w. w nowym brzmieniu). Oczywiście, w większości tego rodzaju przypadków będzie możliwe zastosowanie art. 54 § 7 k.p.w., ale w takiej sytuacji konieczne będzie zażądanie udzielenia wyjaśnień na piśmie.

Tego rodzaju wykładnia obu przepisów jest w tym przypadku o tyle racjonalna, że dopóki nie doprowadzimy także do ustalenia osoby sprawcy wykroczenia, to formalnie przecież nie mamy spełnionej przesłanki uzasadniającej np. wystawienie mandatu zaocznego. Pytanie jakie jednak nadal istnieje, to czy właściwy oskarżyciel publiczny jest zobowiązany także w tym okresie zbierać wszelkie informacje, niezbędne dla ewentualnego wniosku o ukaranie. Brak tu bowiem jasnego stanowiska ustawodawcy¹⁵.

Należy podkreślić, że 30 – dniowy termin zawity, dotyczy tylko możliwości wystawienia mandatu zaocznego (art. 97 § 1 k.p.w.). Miesięczny zaś termin, wyznaczony przez ustawodawcę do zakończenia czynności wyjaśniających, ma zasadniczo charakter instrukcyjny (art. 54 § 1 k.p.w.). To zaś nie wyłącza możliwości sporządzenia wniosku o ukaranie po tej dacie. Innymi słowy, do wystawienia mandatu kredytowanego nie jest konieczne uzyskanie wszelkich danych dotyczących obwinionego, wymaganych dla treści

¹⁵ Por. T. Grzegorzczak, Postępowanie mandatowe..., s. 18-19, który w stanie prawny sprzed nowelizacji wydawał się rozróżniać czynności wyjaśniające w postępowaniu mandatowym od „normalnych” czynności wyjaśniających, dokonywanych na podstawie art. 54 k.p.w.

wniosku o ukaranie. To zaś może uzasadniać wniosek, że zakres tzw. czynności wyjaśniających w ramach postępowania mandatowego może być węższy i mieć na celu wyłącznie ustalenie sprawcy wykroczenia w celu wystawiania i wysłania mu mandatu kredytowanego zaocznego.

Widać więc jasno, że nowela z 2003 r. wprowadzając obligatoryjny charakter i zakres czynności wyjaśniających, doprowadziła do powstania pewnych wątpliwości co do zakresu czynności wyjaśniających na potrzeby postępowania mandatowego. Jak już wskazano powyżej, w przypadku o której mowa w art. 97 § 1 pkt 1 k.p.w. tj. złapania sprawcy na gorącym uczynku lub bezpośrednio po nim, prowadzenie czynności wyjaśniających w zakresie o którym mowa w art. 54 k.p.w. nie ma żadnego racjonalnego uzasadnienia, chyba że sprawca wykroczenia odmówi przyjęcia mandatu. Wydaje się, że racjonalne byłoby tu wprowadzenie odpowiednich zmian w tym zakresie.

Wydaje się także, że odmienne wniosku można wyprowadzić w zakresie przesłanek postępowania mandatowego o których mowa w art. 97 § 1 pkt k.p.w., gdzie zasadniczo chociażby zachodzi konieczność ustalenia osoby sprawcy. Skoro więc zachodzi tu konieczność przeprowadzenia określonych czynności wyjaśniających, to niech będą one prowadzone zgodnie z treścią art. 54 k.p.w. Jeśli czynności te doprowadzą to ustalenia wszystkich okoliczności czynu (a w tym osoby sprawcy) i danym wymaganych do wniosku o ukaranie, a uprawniony organ stwierdzi jednocześnie, że zachodzą tu wszelkie przesłanki do rozpatrzenia sprawy w postępowaniu mandatowym, to przed sporządzeniem i skierowaniem wniosku o ukaranie do sądu, może on wystawić mandat kredytowany. Uprawnienie to nie powinno być obwarowane żadnym terminem zawitym od daty ujawnienia wykroczenia. Powinna to być po prostu czynność organu, podejmowana po zakończeniu czynności wyjaśniających, ale przed sporządzeniem i wysłaniem wniosku o ukaranie. Obecny przecież zawity termin co do możliwości wystawienia kredytowanego mandatu zaocznego jest przecież kompletnie niepraktyczny. Wystarczy np., że przyznanie się do winy, złożone w ramach wyjaśnień osoby podejrzanej o popełnienie wykroczenia drogowego (zgodnie z art. 54 § 7 k.p.w.), wpłynie po upływie 30 dni od daty ujawnienia wykroczenia, a już w ewentualne rozstrzygnięcie sprawy, konieczne będzie zaangażowanie aparatu sądowego.

Należy podkreślić, że na gruncie k.k.s. rozstrzygnięcie sprawy o wykroczenie skarbowe w postępowaniu mandatowym na etapie przesądowym, nie jest obwarowanego żadnym terminem zawitym. Rozstrzygnięcie sprawy o wykroczenie skarbowe w tej formie postępowania jest tu także możliwe po wszczęciu postępowania przygotowawczego

(dochodzenia), choć wymaga uprzedniego wezwania sprawcy w celu jego przesłuchania¹⁶. Na taką możliwość wskazuje jednoznaczna treść art. 136 § 1 k.k.s. w brzmieniu nadanym mu nowelizacją k.k.s. z 2005 r.¹⁷ Przepis ten stanowi obecnie, że wszczęcie postępowania przygotowawczego nie wyklucza możliwości nałożenia na sprawcę mandatu. Oznacza to więc, że na gruncie k.k.s. nałożenie mandatu jest możliwe także po wcześniejszej odmowie jego przyjęcia¹⁸. Niewątpliwie jest to rozwiązanie, które sprzyja rozstrzygnięciu spraw w trybie pozasądowego postępowania mandatowego. Prawdą jednak jest, że to także konsekwencja braku odrębnej procedury w zakresie wykroczeń skarbowych.

4. Odstąpienie od ukarania w postępowaniu mandatowym po zakończeniu czynności wyjaśniających

Przepis art. 41 kodeksu wykroczeń przewiduje możliwość zastosowania tzw. środka wychowawczego, tj. poprzestania przez organ na pouczeniu, zwróceniu uwagi, ostrzeżeniu lub zastosowaniu innych środków społecznego wychowywania. Oznacza to, że taka reakcja na wykroczenie jest wystarczająca w przypadkach o mniejszej społecznej szkodliwości i przekonaniu, iż osoba sprawcy nie wymaga kierowania wniosku o ukaranie, gdyż będzie ona zachowywać się w przyszłości z poszanowaniem prawa. Nie ulega wątpliwości, że poprzestanie na tych środkach oddziaływania wychowawczego, jest możliwe na każdym etapie czynności wyjaśniających. To przecież oskarżyciel publiczny ocenia okoliczności wykroczenia i osobę sprawcy. Jeśli w toku prowadzonych czynności oskarżyciel publiczny uzna, że są tu spełnione wszelkie przesłanki do zastosowania w sprawie art. 41 k.w., to może odstąpić od przygotowania i skierowania wniosku o ukaranie, ale i także odstąpić od zamiaru nałożenia grzywny w postępowaniu mandatowym¹⁹. Przepis art. 99 k.p.w. potwierdza bowiem wyłącznie warunkowy charakter postępowania mandatowego. Zakończenie sprawy o wykroczenie w tym trybie uwarunkowane jest m.in. zgodą obwinionego na przyjęcie mandatu lub jego zgodą na uiszczenie kary grzywny. Brak tej zgody lub brak wpłaty, wyłącza możliwość wystawienia mandatu i dlatego przepis k.p.w. mówi o konieczności rozstrzygnięcia sprawy przez sąd, a to wymaga skierowania wniosku o ukaranie. W żaden

¹⁶ T. Grzegorzczak, Kodeks karny skarbowy. Komentarz, wyd. 3, Dom Wydawniczy ABC 2006, s. 562, L. Wilk, J. Zagrodnik, Kodeks karny skarbowy. Komentarz, Warszawa 2007, s. 673.

¹⁷ Ustawa z 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 178, poz. 1479).

¹⁸ T. Grzegorzczak, Kodeks karny skarbowy. op.cit. s. 562.

¹⁹ tak T. Grzegorzczak, Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz. 3 wyd. Dom Wydawniczy ABC 2005, s. 348.

jednak sposób nie wyłącza to możliwości zastosowania art. 41 k.w., o ile zdaniem organu zachodzą ujęte w nim przesłanki do zastosowania pouczenia.

5. Ustalenie wysokości kary grzywny, nałożonej mandatem po dokonaniu czynności wyjaśniających

Nie ulega żadnym wątpliwości, że po czynnościach wyjaśniających oskarżyciel publiczny, w oparciu o zebrany materiał dowodowy jest także zobligowany określić karę grzywny, jak będzie nałożona mandatem. Oczywiście konieczność takich ustaleń wchodzi w rachubę tylko wtedy, gdy że nie obowiązuje tu sztywna kwota z taryfikatora wydanego w oparciu o art. 95 § 6 k.p.w. Takie przypadki, choć rzadkie, występują jednak w rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 24 listopada 2003 r.²⁰ w sprawie wysokości grzywien nakładanych w drodze mandatów karnych za wybrane rodzaje wykroczeń np. za wykroczenia z art. 97 k.w. lub art. 92 § 1 k.w., polegające na przekroczeniu prędkości, określone w pkt 36-41 tabeli B. Jeśli bowiem za dane wykroczenie obowiązywałby sztywny taryfikator, to oskarżyciel publiczny będący organem orzekającym w postępowaniu mandatowym jest nim niewątpliwie związany.

6. Skutki braku wpłaty w terminie całości kary grzywny przy mandacie karnym zaocznym.

W przypadku wykroczeń stwierdzonych pod nieobecność sprawcy, mamy do czynienia z możliwością nałożenia kary grzywny w drodze mandatu zaocznego (art. 98 § 4 k.p.w.). Jednakże treść przepisu art. 98 § 5 k.p.w. w związku art. 99 k.p.w. musi prowadzić do jednoznacznego wniosku, że tylko zapłata całości kary grzywny w terminie 7 dni od daty wystawienia mandatu zaocznego, skutkuje powagą rzeczy osądzonej. Wpłata kwoty grzywny po tym terminie, czy też wpłata kwoty niższej niż kwota mandatu zaocznego, nawet dokonana w ustawowym terminie, tego skutku nie powoduje. Oznacza to więc, że mandat ten traci moc w całości, a oskarżyciel publiczny zobowiązany jest do zwrotu wpłaconych pieniędzy i np. do skierowania wniosku o ukaranie do sądu. Nie jest to rozwiązanie racjonalne, ale zmiana tego stanu rzeczy wymaga ewentualnych zmian ustawowych. Należy podkreślić, że sam

²⁰ Dz. U. nr 208, poz. 2023 ze zm.

ustawodawca przewidział tu warunki, które w sposób oczywisty utrudniają dokonanie rozstrzygnięcia sprawy o wykroczenie w tej uproszczonej formie. Po pierwsze, wyznaczył on bardzo krótki termin do uiszczenia kary grzywny, tj. termin 7-dniowy. Po drugie, termin ten biegnie nie od daty doręczenia mandatu zaocznego, lecz od daty jego wystawienia (art. 98 § 5 k.p.w.). Jeśli uwzględnimy przy tym upływ czasu konieczny do doręczenia przesyłki poleconej, to widoczne jest, że w niektórych sytuacjach sprawca nie będzie miał możliwości dotrzymania ustawowego terminu, z przyczyn od siebie niezależnych (doręczenie- odbiór mandatu po upływie ustawowego terminu). Wydaje się więc, że nie negując samej idei tego rodzaju mandatu zasadne byłoby rozważenie wprowadzenia zmian, które mogłyby sprzyjać większej efektywności. W przypadku bowiem stacjonarnych fotoradarów, sprawca wykroczenia, zamieszkujący często w zupełnie innym miejscu niż miejsce w którym dopuścił się wykroczenia drogowego, z pewnością może być zainteresowany takim sposobem rozwiązania sprawy. Wydaje się więc, że za całkowicie racjonalną należałoby uznać zmianę rozpoczęcia biegu terminu w którym sprawca wykroczenia może uiścić karę grzywny przez wprowadzenie jako daty początkowej, daty doręczenia mandatu sprawcy, a nie daty jego wystawienia. Zasadne wydaje się również postulowanie wydłużenia w tym przypadku terminu do dokonania wpłaty kary grzywny np. z 7 do 14 dni.